

socijalističkog društva (zdravstvo, kultura, sport itd.)«. Autor je i sâm svjestan poteškoća koje se javljaju pri pokušaju ovakva definiranja, osobito u slučaju kad promatramo proces stvaranja dobara na razini čitave privrede. Ukoliko se želi utvrditi doprinos znanstvenog rada nastajanju i rastu narodnog dohotka, tada je isprepletenost svih faktora koji pridonose tom povećanju tolika da se proizvodnost znanstvenog rada i ukupnih istraživanja (fundamentalnih, primijenjenih i razvojnih) ne može egzaktno utvrditi. S tim u vezi autor pokušava dati i neka računaska rješenja za izračunavanje efektivnosti istraživanja (S. 267.). Isto tako zastupa stavove nekih sovjetskih autora: da između izdataka na istraživanje i porasta narodnog dohotka ne postoji čvrsta funkcionalna veza nego da između troškova i rezultata postoji neznatna korelacija koja se javlja tek nakon sedam do osam godina (S. 302). No, problemi ove vrste nisu metodologijski riješeni nigdje u svijetu, pa tako i ova razrada ostaje samo pokušaj.

Pri analizi drugog problema, tj. povezanosti socijalističkih odnosa proizvodnje i znanosti, autor je sasvim određen. Naime, on smatra da se u uvjetima socijalizma, u usporedbi s kapitalizmom, stvara jedan kvalitetno viši proces znanstvenog prožimanja ukupnog društvenog života zato što razvitak znanosti nije više ometan granicama privatnog vlasništva nad sredstvima za proizvodnju. Za socijalizam je, po Seickertu, karakteristično da se znanost kao proizvodna snaga razvija i iskorištava svjesno i planski u interesu cijelog društva i da iz pokretačkih snaga socijalizma (koje proizlaze iz socijalističkih proizvodnih odnosa) dolaze značajni poticaji za razvitak znanosti. Veliko značenje u razvitku znanosti autor daje centralnom državnom planiranju. On je, naime, mišljenja da su isprepletanje i uzajamna ovisnost znanosti i proizvodnje, različitih područja života, privrednih grana i poduzeća u uvjetima znanstveno-tehnologijske revolucije u socijalizmu toliko narasli — da je centralno državno planiranje postalo objektivna nužnost. Pri tom on insistira na planskom i proporcionalnom razvitku sustava znanstvenih aktivnosti i organskoj integraciji znanosti s društvenim procesom reprodukcije, kako bi se ostvarilo obuhvatno iskorištavanje znanosti u interesu društvenog napretka (S. 11; 92; 116).

Naravno, ovdje smo u okviru kratkog prikaza željeli upoznati samo na dva dominantna problema u ovoj knjizi. Iako se s nekim postavkama autora ne slažemo (osobito s njegovim izvođenjem o planiranju u socijalizmu), ova knjiga predstavlja vrijedan znanstveni rad. Svakome tko se pobliže zanima i bavi problematikom znanstvenih istraživanja ona će pružiti mnoštvo novih podataka, više nego studiozan pregled raznih shvaćanja o znanosti kao proizvodnoj snazi, a nadasve je poticajna za daljnja istraživanja. Suvremena znanstveno-tehnologijska revolucija nametnula je niz problema koji ometaju brži razvitak socijalističkih zemalja. Kako bi trebalo poboljšati organizaciju znanstvenog rada u socijalizmu i kako se koristiti sve većim postignućima znanosti, odnosno kako povećati efikasnost ukupnog društvenog rada — sve su to pitanja za čije rješenje ova knjiga predstavlja značajan putokaz.

Boris Sisek

Mihajlo Popović

PROBLEMI DRUSTVENE STRUKTURE (Uvod u sociologiju)

Beogradski izdavačko-grafički zavod,
Beograd 1974, 324 stranice

Nakon sedam godina pojavilo se drugo izdanje Popovićeve *Uvoda u sociologiju*, ali ovaj put nešto izmijenjeno i dopunjeno. Izmjene se odnose kako na sadržaj tako i na unošenje dvaju novih poglavlja. Opseg knjige nije povećan, niti joj je u osnovi izmijenjena koncepcijska i sadržajna struktura. Postojećih sedam poglavlja: *Priroda socijalnog determinizma i njegove teorijske pretpostavke, Društvena delatnost i njene sociološke karakteristike, Društveni odnosi i njihova sociološka obeležja, Društvene grupe, Klase i slojna struktura društva, Glavna područja i ustanove globalnog društvenog sistema i Oblici i uzorci kretanja u društvu i dalje su zadržana.*

Autor je time htio zadržati teorijsku koncepciju primjenjenu u prvom izdanju, čija je bit zasnovana na Marxovu shvaćanju i teoriji društva. Iako je u međuvremenu, kako sam autor naglašava, došlo i do novih teorijskih spozna-

ja, on ipak nije »došao do uverenja da novi rezultati teorijskih istraživanja, koji su mu poznati, zahtevaju temeljnu reviziju teorijske koncepcije«. U tom smislu Popović je nastojao da izložena shvaćanja »dalje razvija i da ih potpuno i preciznije formuliše«. To je i okvir promjena sadržajne interpretacije problema u udžbeniku.

Prvo izdanje ove knjige imalo je u petom poglavlju odjeljak pod nazivom »*Ima li klasa u socijalizmu*«, opsega oko 14 stranica. Naslov odjeljka zadržan je i u ovom izdanju, ali je unesen novi sadržaj, odnosno dva potpuno nova odjeljka: »*Ima li klasa u socijalizmu*« i »*Društvena struktura i društvena svest slojeva u socijalizmu*«. U ovom, prvom, odjeljku Popović utvrđuje da postoje različite koncepcije o kriterijima klasnog razlikovanja i postojanja klasa u Jugoslaviji kao i u drugim socijalističkim zemljama (str. 212). Također govori o vrijednosti pojedinih kriterija klasnog razlikovanja za jugoslavensko društvo, polazeći od Lenjinovih i Marxovih kriterija. On smatra da Marxovo stanovište uvjetnog definiranja klase kao klase i neklase, izloženo u radu — *Osamnaesti brumaire Louisa Bonaparte*, »verovatno ima veću naučnu, pa i ideološku težinu«, iako je manje poznato. Upravo od tih Marxovih kriterija Popović polazi kada analizira slojnu strukturu našega društva. Budući da je naše društvo, kao prijelazno društvo, veoma dinamično i da postoje, kako stari tako i novi društveni procesi strukturiranja, to problem neke klase nije moguće svesti samo na jednu definiciju, već je potrebno »razviti integralnu teorijsku koncepciju koja će uključivati i dobru definiciju klase, ali odrediti i pojam sloja koji nema više sve odlike klase, ili barem njene najznačajnije osobine« (str. 216).

U odjeljku »*Društvena struktura i društvena svest slojeva u socijalizmu*«, autor izlaže teorijsko-hipotetički okvir za proučavanje društvene strukture, svijesti i vrijednosne orijentacije u našem društvu. U vezi s tim on uspoređuje dva modela socijalne strukture: model »čistog« socijalističkog društva i model stvarne socijalne strukture jugoslavenskog socijalizma. Na osnovi te usporedbe zaključuje o postojanju nesocijalističkih elemenata u našem društvu, s jedne strane i pojavu novih socijalističkih elemenata s druge strane, te potrebu primjene više kriterija u istraživanju slojne strukture našega društva (str.

227). Navodi također glavne slojeve, njihov položaj, vrijednosnu orijentaciju, te faktore koji utječu na osnovne interesne orijentacije.

Izmijenjeno i dopunjeno izdanje Popovićeve knjige pridonijelo je i njenoj kvaliteti i upotpunjavanju manjkavosti prethodnog izdanja.

Ivan Cifrić

Sreten Petrović

ESTETIKA I SOCIOLOGIJA
Uvod u savremenu sociologiju umetnosti

Velika edicija IDEJA, Beograd, 1975.,
308 stranica

Poslije dviju objavljenih knjiga: »Negativna estetika« i »Estetika i ideologija«, od čitalaca i kritike dobro primljenih, S. Petrović se evo javlja, u relativno kratkom vremenu, i svojom trećom knjigom »Estetika i sociologija« u kojoj WELTANSCHAUNG »posmatran u sociološkoj perspektivi, postaje za tu perspektivu bitnom dimenzijom umetničkog dela, dakle predmetom same sociologije umetnosti«.

Po mišljenju autora dva su osnovna problema suvremene sociologije umjetnosti: prvi je metodolojske a drugi teorijske naravi. Otuda je i knjiga sadržajno strukturirana u dva dijela: prvi pod naslovom »Metodološki problem sociologije umetnosti« a drugi pod naslovom »Teorijski problem sociologije umetnosti«. Knjiga ima ukupno jedanaest poglavlja iscrpnu bibliografiju te registar imena.

Zalažući se za jedinstvo predmetnog svijeta s jedne strane, a svjestan organičenih sposobnosti sociologije umjetnosti, s druge strane, autor smatra da sociologija umjetnosti može uspješno da ispituje posebne aspekte umetničkog djela »koji su relevantni za kulturno-istorijsko razumevanje umetnosti« (12). Za njega je ishodišni problem svake sociologije umjetnosti slijedeći: »Kako je moguće da dela koja su nastala kao produkti jedne ljudske aktivnosti u određenom vremenu i društvu i za određeno vreme i društvo nadžive svoju epohu i da se potpuno različitim epohama i društvima pojave iznova kao smisljena i izražajna? S druge strane ostaje i pitanje: na koji se način može da sazna